

Jak przygotować małe dziecko do opanowania umiejętności pisania? Zabawy i ćwiczenia

* Poniższe opracowanie to streszczenie artykułu „Edukacja małego dziecka – zabawy i ćwiczenia przygotowujące do pisania” autorstwa Anny Przepióry (Forum Nauczycieli, 2 (53-54) 2014, wyd. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli WOM w Katowicach)

Wszystkie przedstawione zabawy i ćwiczenia mogą być wykonywane pod okiem nauczyciela w klasie lub świetlicy szkolnej ale również w domu. W procesie przygotowania dziecka do nauki pisania i czytania największą rolę odgrywa jednolite oddziaływanie wychowawcze szkoły i domu. Zachęcamy więc rodziców do tego, aby w domu bawili się wspólnie z dzieckiem, wykorzystując różnorodne i sprawdzone metody pracy.

Aby dziecko mogło z powodzeniem rozpocząć naukę w szkole, musi mieć wykształcone pewne umiejętności, które stanowią o jego gotowości do nauki pisania. Jest to gotowość umysłowa, motoryczna i emocjonalno-społeczna. Ważne są tu: ogólna sprawność manualna, orientacja przestrzenna, lateralizacja, spostrzegawczość oraz analiza i synteza wzrokowa. Na szczególną uwagę w tym procesie zasługują koordynacja wzrokowo-ruchowa, wykształcona pamięć wzrokowa i ruchowa oraz umiejętność rozumienia symbolu.

Pisanie to dla dziecka ciężka praca, angażująca całe zespoły mięśni, więc ważne jest, aby rozwijać u niego ogólną sprawność ruchową a także ćwiczyć obręcz barkową, ramiona, łokcie, nadgarstki, dłonie i palce. Każdego dnia należy wykonywać z dziećmi szereg ćwiczeń rozgrzewających i usprawniających motorykę dużą i małą.

Ćwiczenia graficzne wprowadzamy stosując zasadę stopniowania trudności: zaczynamy od prac na dużym arkuszu, przechodząc z czasem do mniejszego formatu. Jeśli chodzi o dobór wzorów, to rozpoczynamy od kresek prostych, poprzez zygzaki i fale, aż po pętelki. To samo dotyczy liniatury: zaczynamy od szerokich linii, przechodząc z czasem do coraz węższych. Narzędzie pisarskie musi być odpowiednio dobrane: pisak, ołówek, kredka – dobrze naostrzone i o odpowiedniej twardości. Dzieci ze słabym napięciem mięśniowym powinny używać ołówków o dużej twardości (H) – mobilizują one dziecko do większego wysiłku podczas kreślenia. Dzieci o nadmiernym napięciu mięśniowym powinny pracować przy użyciu miękkich narzędzi, takich jak flamastry czy ołówki typu B. Od samego początku zwracamy uwagę na prawidłowy chwyt ołówka, aby nie dopuścić do utrwalenia się złych nawyków.

Odpowiednią zachętą do ćwiczeń jest dla dzieci forma zabawy lub gry oraz odpowiedni dobór narzędzi i zabawek, które muszą być atrakcyjne, często wymieniane.

Zabawy i ćwiczenia usprawniające motorykę dużą

1. zabawy ruchowe w domu i na podwórku, z piłką, hulajnogą, skakanką. Opiekunowie, którzy nie wychodzą z dzieckiem na dwór albo na spacerze zabraniają biegać czy skakać - ograniczają znacznie jego rozwój;
2. czynności, podczas których dziecko zdobywa samodzielność – rozbieranie, ubieranie, zapinanie guzików, wiązanie butów, przewlekanie odzieży na drugą stronę, czynności w łazience i toalecie oraz podczas posiłku. Rodzice, którzy we wszystkim wyręczają dziecko, praktycznie uniemożliwiają mu rozwój motoryki dużej, tym samym skazują swoją pociechę na porażkę już na starcie;

3. zabawy z rekwizytami - w rytm muzyki dziecko wykonuje zamaszyste rucha rękoma, w których trzyma wstążki albo chusty, zakreślając nimi w powietrzu zygzaki, koła, serpentyny – dobrze, aby obie ręce wykonywały te ruchy;
4. zabawy z gumą – w rytm wskazań opiekuna dzieci rozciągają gumę stojąc w kole, podnosząc ręce do góry lub wyciągając na boki i do tyłu;
5. zabawy z wykorzystaniem dużych kawałków folii, materiałów, chusty Klanzy – znakomite do zabaw grupowych, duże powierzchnie sprzyjają wykonywaniu zamaszystych ruchów, umożliwiają wachlowanie, tworzenie „balonu”, unoszenie, zwijanie, bieganie pod nimi, podrzucanie przedmiotów itp. Można z nich konstruować namioty, domki; można wykonywać ruchy imitujące czynności prania, wyżymania, strzepywania, składania itp.;
6. szary papier, tablice, asfalt – rysowanie kredą na takich rozległych powierzchniach to znakomite ćwiczenie i dobra zabawa, wspomagająca motorykę dużą. Dziecko nie musi ograniczać się ani nadmiernie napinać mięśni, rysuje z rozmachem, wkładając w czynność dużo energii i rozładowując napięcie.

Zabawy i ćwiczenia usprawniające motorykę małą

1. zabawy z wełną – dzieci układają kolorowe kawałki włóczki w rozmaite wzory i szlaczki, najlepiej na dywanie, gdyż na takiej powierzchni włóczka nie przesuwa się;
2. puzzle – tniemy na duże elementy kartki pocztowe, widokówki, kolorowe gazety. Dziecko, układając je, ćwiczy precyzję. Stopniowo możemy zwiększać trudność ćwiczenia, tnąc obrazki na coraz mniejsze kawałki;
3. zabawy ze sznurówkami – przygotowujemy szablony z grubego kartonu, dziurkujemy je w różne „wzory”. Dziecko przewleka sznurówki, wiąże, tworzy kompozycje;
4. wyginanie z drutu – ćwiczenie to doskonali sprawność palców i nadgarstków oraz kształtuje wyobraźnię dziecka;
5. zabawy z klamerkami – są pomocne przy układaniu rytmów, ćwiczą palce, wspomagają naukę liczenia;
6. nawlekanie na patyczki, nitki, druciki – można wykorzystać korale, kółeczka, guziki, makarony;
7. szycie igła – szycie/wyszywanie prostych ściegów za pomocą grubego kordonka doskonale usprawnia koordynację wzrokowo-ruchową;
8. zabawy chusteczką – wiązanie supłów, składanie, zwijanie doskonałą sprawność palców i nadgarstka;
9. skręcanie i rozkręcanie śrubek, sklejanie i montowanie modeli, budowanie z drobnych klocków – usprawnia czubki palców;

Zabawy grafomotoryczne

1. rysowanie szlaczków na tablicy kredą;
2. rysowanie pisakami suchościeralnymi - wkładamy różne wzory do koszulek foliowych, dzieci rysują pisakami po śladzie; należy zacząć od prostych wzorów, następnie przejść do szlaczków;
3. rysowanie przy pomocy kalki maszynowej - dzieci przykładają kalkę do obrazka, obrysowują kształty ołówkiem, kolorują;
4. rysowanie z kalką techniczną - dzieci kolorują kształt kredkami świecowymi;
5. zabawa „Sweterek dla misia” - zabawa w parach z wykorzystaniem kostki do gry planszowej. Dzieci otrzymują kartę pracy z wzorem sweterka. Ustalamy zasady rzutu

kostką: np. 6 oczek - szlaczek „fale”, 3 oczka - szlaczek „kropki” itp. Można wprowadzić do zabawy drugą kostkę, której rzuty oznaczają kolory do zastosowania.

Techniki do wykorzystania

Techniki plastyczne płaskie:

- rysowanie pisakami, kredkami ołówkowymi lub świecowymi, kredą
- wycinanki
- wydrapywanki
- wydzieranki
- malowanie palcami
- malowanie pędzlem
- stemple
- gumowanki
- = collage
- wyklejanie plasteliną, kolorowymi papierami, kulkami bibuły
- rysowanie świecą
- malowanie na gazie, kaszy, ryżu
- malowanie kamieni
- = mozaiki
- mandale
- kolorowanki
- wyklejanie z tworzywa przyrodniczego, np. liści, trawy, mchu
- odbijanki
- origami

Techniki przestrzenne:

- lepienie z plasteliny, masy solnej, modeliny, ciastoliny
- wycinanki przestrzenne
- konstrukcje z drucików kreatywnych
- składanie modeli
- składanki papierowe
- origami
- nawlekanie na sznurek
- wszelkie zabawki konstrukcyjne, w tym klocki.

Jak stymulować rozwój funkcji słuchowych u dziecka?

Zabawy i ćwiczenia

*Poniższe opracowanie to streszczenie artykułu „Stymulacja funkcji słuchowych” autorstwa Agnieszki Blachnik (Forum Nauczycieli, 2 (53-54) 2014, wyd. Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli WOM w Katowicach)

Zwykle nie zastanawiamy się nad tym, że wyodrębnienie wyrazów ze zdań, głosek w wyrazie, wskazanie sylab może być bardzo trudne dla dziecka. Jeszcze trudniejszym jest uchwycenie kolejności głosek w wyrazie. A bez takich umiejętności dziecko nie nauczy się czytać. Odpowiednio rozwinięty słuch fonematyczny umożliwia prawidłową wymowę, wychwytywanie różnic między słowami podobnie brzmiącymi, a ostatecznie analizę i syntezę wyrazów. W procesie tym ważne zadanie ma kształtowanie u dzieci umiejętności rozróżniania dźwięków i doskonalenie pamięci słuchowej.

Różnorodne ćwiczenia słuchowe dla dzieci młodszych i starszych

1. dzieci siedzą z zamkniętymi oczami i wsłuchują się w dźwięki z otoczenia, np. z ulicy, z sali - wymieniają usłyszane dźwięki, rozpoznając ich źródło;
2. dzieci z zamkniętymi oczami wsłuchują się w dźwięki różnych urządzeń technicznych, np. odkurzacz, czajnik;
3. dzieci rozpoznają i naśladują głosy zwierząt - można odtworzyć je z płyty CD;
4. dzieci z zamkniętymi oczami rozpoznają dźwięki wytwarzane, np. uderzenia w różne przedmioty pałeczką, szelest zgniatanego papieru, toczenie po powierzchni różnych przedmiotów, przesuwanie mebli;
5. dzieci rozpoznają, z której strony rozlega się dźwięk, np. szukanie tykającego zegara, włączonego radia;
6. dzieci rozpoznają dźwięki, które rozlegają się przy potrząsaniu pudełkiem, w którym ukryte są np. kamyczki, piasek;
7. dzieci rozpoznają po głosie, kto mówi;
8. dzieci liczą dźwięki, np. uderzenia klocków o siebie, stukanie do drzwi, odbicia piłki;
9. dzieci odtwarzają klaskaniem podany przez prowadzącego rytm;
10. dzieci rozpoznają dźwięki różnych instrumentów muzycznych;
11. dzieci uczą się wyliczanek, wierszyków z wyrazami dźwiękonaśladowczymi.

Różnorodne ćwiczenia słuchowe dla dzieci starszych - w takich ćwiczeniach unikamy upodobnień (jabłko - japko), zaniku dźwięczności (sad - sat), głosek miękkich lub zmiękczonej (ślimak, ziemia), dwuznaków (szyba), dyftongów (auto) lub samogłosek nosowych. Stosujemy wyrazy o prostej budowie fonetycznej.

1. wyróżnianie wyrazów w zdaniu - ile wyrazów, tyle ustawiamy klocków, tyle razy klaszczemy itp. Posługujemy się prostymi zdaniami, unikamy spójników i przyimków.
2. tworzenie zdań z podanych wyrazów;
3. tworzenie zdań do podanej liczby wyrazów;
4. wydzielanie sylab w wyrazach - punktem wyjścia jest rysunek, ilustrujący wyrazy 2-sylabowe (kura, koza). Dzieci sprawdzają obniżanie się żuchwy ręką, wystukują lub wyklaskują ilość sylab;
5. liczenie sylab w wyrazie;
6. dokonywanie syntezy wyrazu wypowiedzianego sylabami, a następnie całego zdania;
7. nazywanie rysunku - podajemy pierwszą sylabę a dziecko kończy wyraz; dziecko zaczyna wyraz a my kończymy. Podobne ćwiczenie można potem wykonać bez rysunku;
8. rzucanie piłeczki do dziecka z wypowiedzeniem pierwszej sylaby - dziecko kończy wyraz, np. la - lasek, latawiec, lalka;
9. rozpoznawanie ostatniej sylaby w wyrazie;
10. dobieranie par wyrazów rymujących się;
11. budowanie ciągów wyrazowych, gdzie następny wyraz zaczyna się sylabą, na którą skończył się poprzedni, np. lampa - pada - dama - mama;
12. wyodrębnienie samogłoski w nagłosie wyrazu: O - la, A - la, u - le. Wyszukiwanie imion, zaczynających się samogłoską, pisanie tych imion, podpisywanie obrazków imionami. Porównanie: głoska-litera, litera-głoska;
13. wyszukiwanie wyrazów na podaną głoskę - początkowo z obrazkiem, potem bez;
14. wsłuchiwanie się w głoski w wyrazie, np. dziecko klaszcze, gdy usłyszy w wyrazie daną głoskę;
15. wyszukiwanie obrazków z rozsypanki, przedstawiających wyraz z podaną głoską;
16. wyszukanie w rozsypance obrazkowej obrazka, który nie pasuje do pozostałych z powodu innej głoski rozpoczynającej lub kończącej wyraz;
17. wyszukiwanie przedmiotów, których nazwy zaczynają się na podaną głoskę;
18. wybieranie obrazków, których nazwy kończą się na podaną głoskę;

19. analiza i synteza głoskowa prostych wyrazów, np. kot, lis, dom;
20. liczenie głosek w wyrazie;
21. głoskowanie imion dzieci;
22. segregowanie obrazków wg podanych głosek;
23. rozróżnianie wyrazów, w których zmiana jednej głoski zmienia wyraz, np. koza - kosa, bal - pal;
24. powtarzanie ciągów wyrazów, cyfr, prostych zdań;
25. dopowiadanie brakującego słowa, np. marchewka jest pomarańczowa a cytryna jest

Opracowanie: Bożena Koteja